

Länsstyrelsen i Jönköpings län
jonkoping@lansstyrelsen.se

Synpunkter från Aktion Rädda Vättern på komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen från Leading Edge Materials Corp gällande Norra Kärr, dnr. 543-2029-2018

I den komplettering, som lämnats in av Leading Edge Materials Corp på grund av kravet att redovisa hela verksamhetens påverkan på Natura 2000-områdena, påstås att ingen påverkan sker på Vättern. Det saknas dock underlag för ett sådant påstående.

Däremot framgår det att gruvschakt, industriområde, gråbergsupplag, transportvägar, utjämningsmagasin och stora delar av sandmagasinet ligger inom Vätterns tillrinningsområde. Det är orimligt hävda att ingen påverkan på Natura 2000-områden kommer att kunna ske under de decennier gruvverksamheten är tänkt att pågå. I den första MKB:n från 2012 talar bolaget om "Riskreducering till acceptabel nivå", nu talar man ingenstans om riskeliminering, som måste vara minimikravet för att få starta en verksamhet.

Även vattendirektivet och Weserdomens uttolkning av kravet på förbud mot försämring av vattenförekomsternas status gör det omöjligt att lämna tillstånd till gruvprojektet i sin nuvarande form. Med så många kommuner som nu tar och att Örebro och eventuellt Stockholm planerar att ta sitt dricksvatten från Vättern kan det inte bli tal om att etablera denna gruvverksamhet.

Att den kompletterande miljökonsekvensbeskrivningen till och med saknar en översvämningsanalys vid t.ex. 100-årsregn är ett bevis på att ansökan inte är seriös. I juli 2007 var det så stora vattenflöden i Stavabäcken att gamla riksettan spolades bort på ett långt avsnitt. Det saknas dessutom beräkningar av gruvavfallets påverkan på grundvattnet, som via sprickbildningar i berggrunden står i förbindelse med Vättern. Likaså saknas redovisning för hur Tåkern kan påverkas. På kartan i ansökans bilaga 2-1 syns tydligt att vattendrag öster om gruvområdet leder till Disevidån vid Tåkern.

Konsekvenserna av ett dammbrott nämns inte trots att detta är en uppenbar risk under hundratals år framåt, där avfallssand måste hållas instängd trots pågående klimatförändringar med kraftiga regn.

Sammanfattningsvis yrkar Aktion Rädda Vättern att Länsstyrelsen bör meddela Bergsstaten att ingen bearbetningskoncession kan ges på befintligt underlag. Om ärendet ska fortsätta att behandlas ska i första hand en fullständig prövning enligt 7 kap. miljöbalken göras.

Aktion Rädda Vätterns yttrande till Bergsstaten redovisas nedan.

2018-05-14

För föreningen Aktion Rädda Vättern (org nr 802473-4611)

Elisabeth Lennartsson, ordförande

Adress: Skogsbrynet, 69692 Askersund

Erinran Dnr BS 22-838-2012

Datum 20180416

Till

Bergsstaten, mineinspect@bergsstaten.se

Yttrande i ärende Dnr BS 22-838-2012 Ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen, Norra Kärr 1.

Jag som yttrar mig på föreningens vägnar är ordförande för föreningen Aktion Rädda Vättern. Elisabeth Lennartsson, Skogsbrynet, 696 92 Askersund, 0583-504 45 och 070-65 909 63, lisa.olshammar@gmail.com

ARV – föreningen Aktion Rädda Vättern samlar boende runt Vättern för att undersöka olika hot mot vattnet. Vi anser att vi har rätt att yttra oss i detta ärende enligt Åhuskonventionen. Vi har ca 1000 medlemmar. Våra medlemmar får sitt dricksvatten från Vättern eller Sommen eller har egna brunnar (borrhålor eller grävda) som kommer att påverkas av en gruva, både genom grundvattensänkning och/eller genom verksamhetens utsläpp från processen och dess lakdammar av olika slag. Både Vättern och Sommen är klassade som vattenskyddsområden, med de bestämmelser som innefattas i det beslutet, som är fattat gemensamt av alla 4 Länsstyrelser runt Vättern.

Jag yrkar på att ansökan om bearbetningskoncession avstyrks.

Våra skäl

Vi anser att det finns ingen sämre plats att ha en gruva på i hela Sverige än just vid Norra Kärr, med hänsyn till alla andra riksintressen enligt 3 kap. 1-6 och 10 §§ samt 4 kap. 1-2 §§ miljöbalken och att området ligger på en höjd med avrinning åt tre viktiga sjöar: Vättern, Sommen och Tåkern.

Eftersom det är orimligt hävda att ingen påverkan på Natura 2000-områden kommer att kunna ske under de decennier gruvverksamheten är tänkt att pågå, måste en prövning göras enligt 7 kap. miljöbalken innan en bearbetningskoncession överhuvudtaget kan övervägas.

Vi vill referera till Bunge-målet i HD 2013. HD pekar på att tillståndsprövningen enligt Natura 2000-reglerna utgår från att det görs en samlad bedömning av verksamhetens påverkan på de skyddsvärda intressena. Bedömningen ska vara fullständig, exakt och slutlig så att det är möjligt att skingra varje vetenskapligt tvivel i fråga om verksamhetens effekter. Tillståndsmyndigheten ska med andra ord kunna väga in verksamhetens alla aspekter och samlat pröva återverkningarna på det skyddade områdena. I dessa delar hänvisar HD till avgörandena om Natura 2000 av EU-domstolen: C-127/02 Waddenzee, C-404/09 Alto Sil och C-258/11 Sweetman.

Även vattendirektivet och Weserdomens uttolkning av kravet på förbud mot försämring av vattenförekomsternas status gör det omöjligt att genomdriva gruvprojektet i sin nuvarande form.

Gruvverksamheten som föreslås: ett stort dagbrott, urlakning med starka kemikalier och upplägg av enorma dammar med förorenad avfallsand kan aldrig garanteras vara 100% oskadlig för vattnet.

Grunder

Den nya MKB:n visar inte alls på ett vetenskapligt sätt att Natura 2000-områden inte påverkas. Det enda rimliga är att en prövning nu sker enligt 7 kap. 28 a §.

Även i tredje kapitlet i miljöbalken finns argument för att stoppa gruvan. Enligt 3 kap. 10 § MB "Om ett område enligt 5–8 §§ är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt." I detta fall är dricksvattnet det översta intresset. Alla Länsstyrelser har under flera år drivit på för att Vättern ska beslutas vara Riksintresse för dricksvatten i sin helhet, inte bara för de vattenanläggningar som idag klassas som riksintresse.

Området för dagbrottet samt anläggningar för utvinning innehåller idag stora värden för flera andra riksintressen.

Kulturminnen. Orört landskap.

Gruvprojektet är inte förenligt med den europeiska landskapskonventionen som Sverige ratificerat. Sverige har t ex förbundit sig att "i lag erkänna landskapet som en väsentlig beståndsdel i människors omgivning, ett uttryck för mångfalden i deras gemensamma kultur- och naturarv samt en grund för deras identitet och att fastlägga och genomföra en landskapspolitik som tar sikte på skydd, förvaltning och planering av landskap.

Hela området innanför både i Ödeshög kommun och i Jönköping (t ex Tuggarp, Barnarp) är synnerligt värdefulla exempel på gammalt odlingslandskap (s k mosaiklandskap). Länsstyrelsen i Östergötland strävar efter att göra Östgötadelen av Holaveden till riksintresse för bevarande av odlingslandskapet från bl a djurhållning. Området Östra Vätternbranterna är ett UNESCO-område och gränsar till verksamhetsområdet, vilket vi anser betyder att bolaget måste visa vilken påverkan som kan bli på detta.

Den medeltida vägen Stava – Holkaberg – Narbäck – Ponsarp – Isgårda – Uppgränna (den s.k. Västra Holavedsvägen) är en av Sveriges bäst bevarade historiska vägar. Det var en viktig del av Eriksgatan (gräns Östergötland-Småland) och en lika viktig del av pilgrimsleden: Nydala – Alvastra – Trondheim. Utsikten från vägen är vidunderlig. Många andra historiska minnen finns längs vägen t ex de danska krigstågen genom området. Bolaget måste visa att vägar inte kommer att fragmentera området genom att dra nya vägar till E4 eller genom framtida gruvhål.

Kleven är ett enastående exempel på en orörd kvarnmiljö med bevarande av ursprunglig bebyggelse. Markerna har mycket höga naturvärden. Orördheten och tystnaden är dess främsta tillgångar. Kleven ligger mycket nära gruvområdet.

Rörligt friluftsliv och Naturvärden: bl a naturreservat (Narbäcken-Holkaberg) Se länsstyrelsernas inventeringar.

Vattentäkt ur Vättern. Nu dricker ca 300 000 personer Vätterns vatten. 5 kommuner i Örebro län med ca 200 000 människor tillkommer om ca 10-12 år. För vattenförsörjningen i Stockholm har diskuterats om möjligheten att nyttja Vättern, men beslut är inte fattat ännu.

Stora risker för E4

E4 är Sveriges pulsåder med ca 30 000 fordon per dag. Risker för sättningar längs vägen är mycket stor särskilt om dagbrottet utökas åt norr och söder. Ska E4an ges ny sträckning så är det

förödande för besöksnäringarna i Gränna och Ödeshög. Boverket anser att bostäder inte ska finnas närmare än 1 kilometer från en gruva. Då handlar det om ett mindre antal människor. Trafiken på E4 berör kanske uppåt 50000 människor varje dag. Då kan man inte riskera att sprängarbeten i ett dagbrott kan äventyra trafiksäkerheten, eftersom vägen ligger bara några hundra meter bort. Utöver detta finns också risken för jordbävningar eftersom området är en sprickzon.

Sammantaget vill vi framhålla att gruvan är mycket kortsiktig och lämnar kvar förödd natur och giftiga föroreningar, som många framtida generationer får dras med. Alla de andra riksintressena kan samsas under mycket lång tid dvs "de främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt." Besöksnäringen inom Gränna – Ödeshögs områden kan ge betydligt fler arbetstillfällen genom åren än vad gruvan kan under kort tid. Bolaget bör åläggas utreda vilket värde som den ökande turismen runt Vättern och området bort mot Tranås omsätter varje år, samt hur många arbetstillfällen som turismen riskerar förlora vid en gruvdrift.

Miljöbalkens 4 kap 1 § "De områden som anges i 2–7 §§ är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena, i sin helhet av riksintresse. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd i dessa områden endast om det inte möter något hinder enligt 2–7 §§ och om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. 2 § Inom följande områden skall turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön: ... Vättern med öar och strandområden,..."

Det är mycket stor risk att föroreningar från gruvhanteringen hamnar i bäckarna och slutligen i Vättern, Sommen och Svartån samt Tåkern. Alla gruvdammar läcker. Man kan inte lura vatten att rinna sina egna vägar speciellt vid "100-årsflöden" som senast skedde 2007 när Stavabäcken spolade bort gamla riksettan. Även vatten från vägarna bör beaktas. Här avser man att lägga krossat material som innehåller uran och torium. Eftersom det är krossat, handlar det om mycket ytor som förenklar urlakning vid surt regn. Halterna i området är högre än de som orsakat stora föroreningar vid den finska gruvan i Talvivaara. I och med att Sommen/Svartån och Vättern blir sekundär recipient för vattnet och samtidigt stora dricksvattentäkter, kommer kraven på det vatten som avleds att vara mycket högt ställda. Stor del av de extremt farliga kemikalierna kommer att transporteras på vägarna. Vid en trafikolycka blir det stora skador på miljön och särskilt om olyckan inträffar så att kemikalierna kommer ut i Vättern. Eftersom Vättern ett vattenskyddsområde, har det nu äntligen kommit upp skyltar om att skydda Vätterns vatten runt hela sjön och uppmanar att ringa 112 vid olyckor.

Vi yrkar på avslag för ansökan om bearbetningskoncession inom Norra Kärr 1.

För föreningen Aktion Rädda Vättern (org nr 802473-4611)

Elisabeth Lennartsson Ordförande

Adress: Skogsbrynet, 69692 Askersund